

Vestigii turanice în Țara Bârsei

Virgil CIOCÎLTAN

În memoria brăneanului Sextil Pușcariu

Cuvinte cheie/keywords: *Romania, Țara Bârsei/Bârsa County, Bran, Populație turcică/türkic population, Evul mediu/Middle Ages*

Abstract

Proofs of Turannic Population in Bârsa County

The contribution of the turannic population at the Ethnogenesis of Romanian people it was well known in last century and historian like Nicolae Iorga and Gheorghe I. Brătianu written a lot about this topic.

In this paper we try to analyze just two toponimic: Bran and Bârsa which has been always not consider as turannic origin. The old name for Bran settlement was Turci and from this name has been created the german name Torzburg.

The Bârsa name had a long history because almost all historian searched just romanic or Slavic origin and recently was proved that his origin is turannic. Bârsa it is a feminine from a turannic word (= bars = tigru, ghepard) which was imported by Romanian population from cumanic population who lived outside of carpathian Mountains în 12th and 13th C.

Deși însemnătatea contribuției turanice la etnogeneza românească și la crearea statelor noastre medievale a fost sesizată de multă vreme și relativ numeroase studii fac dovada mai ales în ultimii ani a interesului istoricilor pentru acest complex de probleme, acum – ca și în vremea lui Nicolae Iorga și Gheorghe Brătianu – este de deplâns faptul că asupra acestui important capitol din trecutul spațiului carpato-balcanic nu s-a aplecat niciodată sistematic un turcolog român.

Pentru a justifica acest regret am ales spre exemplificare două toponime, *Bran* și *Țara Bârsei*, omise în literatura de specialitate din lista numelor de locuri de pe teritoriul României cu etimon sigur sau prezumtiv turanic.

Bran (= Turci)

Punctul vamal de frontieră între Țara Românească și regatul ungar apare în privilegiile comerciale acordate de domnii munteni brașovenilor în secolele XIV și XV ca *Turci*,¹ înlocuit apoi cu numele *Bran*, care s-a impus definitiv și exclusiv între numele de locuri folosite de români. Echivalentul maghiar al toponimului românesc inițial este *Törösvár* „cetatea Törös“, iar cel german *Törzburg* „cetatea Törz“. Aceste două denumiri au rămas în uz din Evul Mediu până astăzi.²

Etimologia propusă acum aproape un veac de cel mai mare specialist în toponimia Transilvaniei, Gustav Kisch, a înfruntat deceniile cu succes: savantul sas l-a derivat pe *Törz-* din *Dietrich*(stein), cu care a tradus, desigur corect, expresia latinească [(in) lapide] *Tydrici* din actul redactat în cancelaria regelui Ungariei Ludovic de Anjou în 1377;³ oricât de „elastic“ este însă acest antroponim în fonetica sașilor – *Dâ'drich, Dadrich, Deidrich, Dedrich*⁴ –, el nu ajunge în nici un chip la forma *Törz-*.⁵ Printr-o ironie a hazardului, adevăratul etimon al nemțescului *Törz-* figurează câteva rânduri mai jos în același text din 1377: *Turch-*, încadrat tautologic de două cuvinte sinonime, latinescul *campus* și germanul *-aw* (citește: *-au*), ambele însemnând „câmp“,

¹ *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, II, hrsg. von Franz Michaelis, Hermannstadt, 1897, p. 279: a. 1367 lat. *Terch*; p. 407 a. 1373 lat. *Turcz*. *Documenta Romaniae Historica, D. Relații între țările române*, I: 1222-1456, București, 1977, p. 110: Ludovic de Anjou a. 1377 *castrum in lapide Tydrici* <...> *usu campi Turchaw vocati*; p. 143: Sigismund de Luxemburg a. 1395 lat. *Turtsch*; p. 192, 196: Știber, voievodul Transilvaniei, lat. *Tolg, Toercz*; p. 197: Mircea cel Bătrân a. 1413 sl. *Turč'*; p. 201: Mihail I <a. 1418-1420> sl. *Turč'*; p. 208: Sigismund de Luxemburg a. 1419 lat. *Twrch, Thwrch*; p. 219: Radu Prasnaglava a. 1421 sl. *Turč'*; p. 221, 228, 230 Dan II a. 1422 sl. *Turč'*, a. 1424 lat. *Thewuch*; p. 236: Sigismund de Luxemburg a. 1426 lat. *Tercz*; p. 349: Albert de Habsburg a. 1438 lat. *Therch*; p. 370: Nicolae de Ujlak, ban de Mačva și Iancu de Hunedoara, ban de Severin a. 1443 lat. *Therch*; p. 383: Vlad Dracul a. 1444 lat. *Therch*; p. 426: Iancu de Hunedoara a. 1452 lat. *Therch*. Vezi și Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I: A-N, București 1963, p. 101 și Pavel Binder, *Toponimia istorică de pe hotarul cetății Bran*, „Limba română“, 20, 1971, 6, p. 540, notele 4 și 5.

² Suciu, *Dicționar*, I, p. 101.

³ Vezi mai sus nota 1.

⁴ Gustav Kisch, *Siebenbürgen im Lichte der Sprache. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der Karpathenländer*, Leipzig, 1929, p. 172. Soluția adoptată de un istoric expert al microtoponimiei brănene din perspectivă istorică, Binder, *Toponimia*, p. 540, este deconcertantă și contravine formal chiar atestării numelui topic cu prima vocală *-u-*, pe care o citează în notă: „<...> în documente apare menționată așezarea Terci (Terch), localizată în zona Branului“. Atât și nimic mai mult!

⁵ Kisch, *Siebenbürgen*, p. 173.

„luncă“. Un document din 1427 aduce o precizare utilă pentru localizarea acestui teren (acum în veșmânt maghiar: *Baranmezö* „Câmpul Branului“): el se afla în apropierea cetății Turci.¹

Forma și înțelesul toponimului românesc *Turci* sunt susținute viguros și de transparenta și indisolubila sa legătură cu denumirea apei care străbate localitatea, *Turcul*,² hidronim a cărui geneză o dezvăluie un act din 1792: „apa Turcului“³.

Tot în acest sens pledează ambianța toponomastică a ținuturilor dintre Carpații Meridionali și bazinul Oltului, presărată cu destule oronime și toponime turanice: *Bucegi*, *Caraiman*, *Tohan*, *Hurez*, *Hârseni*, *Cârța*, *Perșani*, *Ucea*, *Arpaș*, *Tâlmaci* etc.⁴

Ceea ce l-a împiedicat pe filologul ardelean să vadă just ca de obicei a fost tocmai nivelul scăzut de cunoaștere a contribuției turanice la zestrea toponomastică a ținuturilor intracarpatică. De altfel, nici unul dintre cărturarii din generația lui nu și-a putut închipui că într-o așezare de munte atât de neaoș românească au putut sălășlui cândva nomazi din stepa eurasiatică.⁵ Acest cusur a tulburat și recunoscuta perspicacitate lingvistică a lui George Giuglea, care, în loc să admită *tale quale* înțelesul cuvântului românesc *Turci*, a pus carul înaintea boilor și a tras concluzia că enigmaticul *Turč* ar putea fi o variantă a numelui oficial maghiar *Törösvár*, de origine neclară.⁶

¹ Binder, *Toponimia*, p. 551: <...> *Baran Mezew* <...> *prope castrum Terch*. În Tohanul Nou din vecinătate se află o „Față a Turcului“, probabil aceeași cu „Fața Turcenilor“ (*ibidem*, p. 555), întrucât în româna medievală un etnonim la singular avea adesea înțeles de plural.

² V. Dragomir, P. Bulugu, G. Toma, Gh. Ciobanu, *România. Atlas turistic și rutier*, f. l., 1993, p. 71.

³ Binder, *Toponimia*, p. 542, nota 16; desigur, *Turcul* ține și în acest caz locul lui *Turci* (vezi mai sus nota 6).

⁴ Etimonul turanic al câtorva dintre aceste nume a fost identificat în literatura de specialitate, dovezi pentru aceeași origine a celorlalte urmează să înfățișez într-un studiu viitor; anticipând, menționez doar că învecinatul *Tohan* derivă din numele șoimului într-un dialect nord-turcic, *toğan*, sinonim în același idiom cu *balaban*, acesta din urmă întâlnit ca „nume de familie [românesc] frecvent în zona Branului“ (Binder, *Toponimia*, p. 551).

⁵ Lucrarea care sintetizează concluziile cercetărilor privitoare la numele de locuri din tot arealul carpato-dunărean, datorată lui Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București 1963, se resimte și ea, deși în mai mică măsură, de aceeași deficiență; pentru explicarea toponimelor ardelenesti este tributară în măsură hotărâtoare studiilor lui Gustav Kisch.

⁶ Ion Praoveanu, *Așezările brăne: satul, gospodăria, locuința*, Brașov, 1998, p. 83. Alte explicații etimologice, precum derivarea dintr-o rădăcină indoeuropeană **ter-*, „tare“ sau din nemțescul *Tor* „poartă“, sunt simple exerciții ale fanteziei, care pot fi trecute cu vederea fără pagubă.

Prin urmare, *Turci* nu înseamnă decât ceea ce spune cuvântul românesc de-a dreptul: un grup de indivizi aparținător mării familii a neamurilor turcești.¹

Înșușirea substantivului *Turci* de a desemna o realitate etnică concretă lămurește raporturile cu perechile sale, nemțească și ungurească, care servesc doar ca nume proprii, destinate să singularizeze localitatea în discuție: *Törz-*, respectiv *Tercs-* nu au alt conținut semantic. Nu numai logica, ci și o cazuistică vastă conduc spre concluzia că în asemenea situații cuvântul de bază este cel „cu înțeles”.² Sașii și ungurii au împrumutat, așadar, de la români doar forma, o simplă carcasă fonetică, pe care au adaptat-o, de altfel cu ajustări minore, rostirii lor. Etimonul comun pentru numele german și pentru cel maghiar al Branului este, deci, neîndoielnic românescul *Turci*.

Ce a cauzat dispariția acestor alogeni de la intrarea în culoarul Bran-Rucăr nu este greu de ghicit: ei au avut soarta tuturor consângenilor lor din spațiul carpato-dunărean, care s-au topit în masa indigenilor români, dar au lăsat amintirea viețuirii lor în tezaurul toponimic al României. *Turci* este unul dintre numeroasele cazuri de nume de locuri derivate din etnonime.³

Din această încheiere de natură lingvistică rezultă cu tot atâta stringență o constatare de ordin istoric: la data când ungurii și germanii au preluat toponimul de la români nu mai existau turci în localitate. Dacă așezarea mai era populată exclusiv sau măcar majoritar de această comunitate etnică, așa cum o cunoscuseră înainte vreme români, noii veniți ar fi botezat-o foarte probabil după tipicul folosit de autohtoni și s-ar fi numit în consecință pe nemțește *Türkenburg*, iar pe ungurește *Törökvár*.

Țara Bârsei

O evoluție similară a avut și numele ținutului în a cărui extremitate sudică se află Branul: *Țara Bârsei*, pe care sașii o numesc *Burzenland*, ungurii *Barcaság*, iar redactorii documentelor latinești emise de cancelaria regatului ungar la începutul secolului XIII *terra Borza* (cu variante ne semnificative).⁴ La întrebarea de neocolit privind paternitatea expresiei, anume dacă în fiecare

¹ La întrebarea cărei subramuri a aparținut colectivitatea turcească din Bran – cumană, uză, pecenegă, hazară – nu se poate formula un răspuns, fie el și ipotetic, fără o analiză a chestiunii în cadrul larg al migrației acestor populații spre centrul și spre sud-estul continentului, unde au sfârșit prin a se sedentariza și asimila în mediul băștinașilor majoritari.

² Vezi, între alții, Kisch, *Siebenbürgen, passim* și Iordan, *Toponimia, passim*; etimologiile populare nu intră, desigur, sub incidența acestei reguli.

³ Vezi capitolul, *Toponimice derivate din nume de popoare*, în Iordan, *Toponimia*, p. 261-293.

⁴ Suci, *Dicționar*, I, p. 83.

dintre cele trei limbi a fost elaborată în mod separat secvența (*Bârsa* desemnând o realitate devenită ulterior de neînțeles) sau doar una singură, de la care a fost apoi împrumutat de celelalte, nu se poate răspunde fără limpeziri prealabile a conținutului și formei sale.

Spre deosebire de românescul *Turci*, unde sensul cuvântului este evident, înțelesul toponimului *Bârsa* a rămas multă vreme obscur, în ciuda străduințelor exegeților de a-l desluși: nici una dintre limbile în care i-a fost căutată originea – traco-dacă, gotică, slavă – nu a răspuns satisfăcător.¹ Au fost trecute în schimb cu vederea rămășițele lexicale ale populațiilor turanice care au viețuit în colțul sud-estic al Transilvaniei, deși prezumția că ele ar putea oferi o explicație mai convingătoare este furnizată – cum am arătat mai sus – nu numai de existența toponimelor turcești din zonă, ci și de menționarea într-o listă a mănăstirilor premonstratense din jurul anului 1234 a Brașovului în dioceza cumână,² circumscripție ecleziastică congruentă cel puțin parțial cu Țara Bârsei chiar.

Calea spre clarificarea semantică a numelui de provincie, *Bârsa*, a fost deschisă de Nicolae Drăganu, care, după ezitări inițiale, l-a derivat din antroponimul *Bârs(u)*, folosit curent de români în Evul Mediu, după cum probează urbarii din învecinata Țară a Făgărașului³ și documente din Moldova lui Ștefan cel Mare⁴. Învățatul român a constatat și existența unor toponime care se trag din acest nume de persoană,⁵ dar nu i-a putut stabili nici „naționalitatea“, nici înțelesul etimonului primar.

Datorită pregătirii sale de turcolog, László Rásonyi a descifrat lesne misterul: antroponimul românesc *Bârs(u)* se trage neîndoielnic din foarte

¹ Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933, p. 545-546, 548; Tomaschek: traco-dac „Birkenbach“, ca și, inițial, Drăganu și Melich, care anterior îl derivase din v. bulg. *bruzu* „iute“; Rösler: origine ruteană fără alte precizări; Fischer din slav. *berza* „repede“; Czirbusz și Opreanu: slav. *brs* „Fels, Klippe, Riff“; Giuglea: got. *Barizeins* „aus Gerste“; Densușianu: slav. *brdce*, *brdco* < *berd*- cu sensul primitiv de „vârf, ascuțiș“.

² Alfred Prox, *Corona, Kronstadt, Brașov, Brassó. Zur Etymologie und Herkunft des Stadtnamens*, în: *Beiträge zur Geschichte von Kronstadt in Siebenbürgen*, hrsg. von Paul Philippi, Köln-Wien, 1984, p. 6, nota 12: <...> *dyoc. Cumaniae Corona* <...>.

³ Drăganu, *Românii*, p. 549: *Bârs*, *Bârsu*, *Bârsa*, *Bârsan* și derivatele lor (*Byrcho* a. 1534 <...>; *Berszul*, *Bersz* a. 1680, *Opria Bersz* a. 1680; *Rad Birszu* a. 1726, *Onya Birsz* și *Matej Birsz* a. 1726, *Komsa Birsz* a. 1726, boerul *Matej Birsza* sau *Birszu* a. 1766, *Thoma Birszu* a. 1766; *Dobra Birszaje* = „Bârsoaia“ a. 1688; *Burszan* a. 1789 <...>“.

⁴ László Rásonyi, *Contributions à l'histoire des premières cristallisations d'État des Roumains. L'origine de Basarabas*, „Archivum Europe Centro-orientalis“ 1, 1935, 1-4, p. 231, nota 53: a. 1470: *пану Барсу комуцу*; a. 1475: *Барсу столника*; a. 1475: *п. Борс столник*; a. 1502: *Бръсеци*.

⁵ Drăganu, *Românii*, p. 547, 550: *Bârsa* (Arad), *Bârsa* (Sălăgiu), *Bârsana*, *Borșa* (Maramureș); exemplificări suplimentare la Suci, *Dicționar*, I, p. 83.

cunoscutul apelativ turcesc *bars*, utilizat și ca nume de persoană, cu înțelesul de „panteră”¹, „ghepard” și „tigrul”, în funcție de aria de răspândire a acestor feline mari². Din ținuturile sale de baștină, numele de persoană a migrat cu purtătorii lui în ținuturile unde au ajuns să trăiască nomazi veniți din Răsărit.³

Cuvântul se întâlnește atât izolat, cât și în compoziții cu *bay-*, *bey-*, *bi-*, „emir”, în această formă fiind purtat și de numeroase personaje din protipendada mamelucă, inclusiv sultani, la origine sclavi cumani originari din stepele nord-pontice. Pe lângă varianta simplă, pe teritoriul României a pătruns și cea compusă, după cum stă mărturie numele topic *Biborțeni* din ținutul secuiesc.⁴

Peripețiile cuvântului turc *bars* în ținuturile românești nu sunt deloc singulare: el se înscrie în „seria fenomenală” a antroponimelor, devenite și nume de colectivități, care au desemnat la început animale, precum *horoz* „cocoș”, *hârs* „urs”, *it* „câine”, *tunguz* „porc”, toate cu sedimentări toponimice (*Hurezi*, *Hârsova*, *Hârșeni*, *Hațeg*, *Cârța*, *Itești*, *Tungujel*).⁵

În mod surprinzător, László Rásonyi, care a dovedit atât de concludent obârșia turanică a antroponimului românesc *Bârs*, nu a făcut legătura între acest nume și toponimul *Bârșsa*, complet omis în exegeza sa, deși asemănarea celor doi termeni sare în ochi, iar deosebirea formală este și ea perfect explicabilă. Nicolae Drăganu a făcut această legătură, dar nu a știut că este vorba de un etimon turcesc.

După cum este știut, românii au folosit pentru desemnarea unei localități sau a unei regiuni locuite de străini etnonimul fie la masculin plural (*Schei*, *Ruși*, *Sârbi*, *Turci*, *Comani*, *Perșani* etc.), fie la feminin singular (*Scheia*, *Rusca*, *Sârba*, *Comana*, *Pecineaga* ș. a.). La fel ca *Vlașca* din Țara Românească, și *Bârșsa* din curbura interioară a Carpaților a fost la început o

¹ Rasony, *Contributions*, p. 231, nota 53: „panthère”.

² Ingeborg Hauenschild, *Die Tierbezeichnungen bei Mahmud al-Kaschgari. Eine Untersuchung aus sprach- und kulturhistorischer Sicht*, Wiesbaden, 2003, p. 56-59; cuvântul în formă diminutivă, *borsuq* (p. 63), a fost împrumutat de români ca apelativ cu același înțeles ca în dialectele turcești: „viezure”.

³ Rasony, *Contributions*, p. 231, nota 53: „Voici quelque données très anciennes: 869: Ali ibn Bars <...>; 905: Bars al-Kebîr partisan des Samanides <...>; 921: Bars, page de Qarategin <...>”.

⁴ *Ibidem*, nota 54: „1359: *Bybarch vaivoda olacorum* <...>; 1493: *Бибарцovo*, nom de lieu en Moldavie <...>; 1496: *Byborcz*, famille roumaine dans le district de Haczak <...>. On le rencontre aussi en Hongrie dans le nom de *Bibarczfalva*, dép. Udvarhely. < turc *Bibars* ~ *Beybars* ~ *Begbars*. <...>. Les sources de l’histoire mamelouk connaissent, aux XIIIe et XIVe siècles plus de 40 personnes de ce nom, dont deux sultans. Ce nom est attesté aussi dans les annales russes: 1551: *тюменский князь Бибарсъ Растовъ* <...>”.

⁵ Aceleași precizări ca în nota 8 de mai sus.

noțiune etno-geografică, care a desemnat un ținut și pe locuitorii lui, foarte probabil pe congenerii unei căpetenii turanice, *Bars*, neștiut din alte surse, sub a cărui nume s-au făcut cunoscuți oamenii săi. Fenomenul este obișnuit la nomazii din steпа eurasiatrică: nohail din cronicile Moldovei au păstrat peste veacuri amintirea onomastică a generalului tătar de la sfârșitul secolului XIII, Nohai (tot nume de animal în mongolă: „câine“!), după cum uzbekii din Asia Centrală își datorează etniconul lui Özbek, han al Hordei de Aur în prima jumătate a veacului următor,¹ iar găgăuzii sunt numiți și astăzi după cognomenul ex-sultanului selgiucid (‘Izz ed-Din) Kaykavuz, ai cărui partizani au fost la mijlocul secolului XIII.²

Derivarea din numele unei colectivități umane străine a unui toponim cu desinența specific feminină *-a* dovedește indubitabil că *Bârса* este un produs lingvistic românesc, deoarece nemții și ungurii recurg la alte proceduri și dispun de alte mărci formale în atari situații. Prin urmare, forma românească a stat la baza compusului unguresc *Barca(ság)*, a variantei latinești (*terra*) *Borza* și chiar a nemțescului *Burzen(land)*, care, deși este perceput astăzi ca un plural, a fost de fapt în Evul Mediu un genitiv singular al unui substantiv feminin terminat în *-a*, în cazul dat *Burza-*, după cum atestă însuși numele capitalei teutone a Țării Bârsei, *Marienburg* (Feldioara), provenit, desigur, din (*Sankta*) *Maria*.

*

Însumând observațiile rezultate din analiza filologică și istorică a numelor topice *Turci* (= Bran) și *Bârса* se desprind câteva concluzii.

Ungurii și sașii au împrumutat cele două denumiri de la români, ceea ce presupune neapărat că aceștia din urmă au fost locuitorii mai vechi ai ținutului. Faptul a fost constatat cu ajutorul altor toponime atât în Țara Bârsei,³ cât și pe tot cuprinsul Ardealului¹.

¹ Bertold Spuler, *Die Goldene Horde. Die Mongolen in Russland 1223-1502*, Wiesbaden, 1965, p. 87: „<...> die Özbegen (Uzbeken) tragen seinen Namen (=Özbek) ebenso, wie die Nogaier den Nokhais“; discuție despre „l’etnonimo *Nogay*“ la Giuseppe Cossuto, *Appunti su alcune popolazioni turcofone del litorale occidentale del Mar Nero nel periodo timuride*, „Oriente Moderno“, n. s., 15, 1996, p. 193-195.

² Paul Wittek, *Les Gagaouzes = Les gens de Kaykâus*, „Rocznik Orientalistyczny“, 17, 1951-1952, p. 21; Aurel Decei, *Problema colonizării turcilor selgiucizi în Dobrogea în secolul al XIII-lea*, în idem, *Relatii româno-orientale. Culegere de studii*, București 1978: p. 188 și urm..

³ George Giuglea, *Cuvinte românești și romanice. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*, Ediție îngrijită, introducere, bibliografie, note și indice de Florența Sădeanu, București, 1983, p. 117: „*Râjnov*, sat lângă Brașov. Acesta nu este altceva decât vechiul slav *Žrĭnovy* „molae“, adică „(satul sau valea) morii“ și arată că, întrucât nu se găsește în nici una din formele slave, metateza s-a petrecut în limba română, ca să se poată păstra și într-un nume topic și că numai după aceea fost împrumutat de unguri care îi zic

Este, de asemenea, de remarcat că strămoșii noștri au transmis noilor veniți din centrul și din apusul Europei doar amintirea oaspeților răsăriteni, încremenită în cele două nume ale turcilor între timp asimilați, la fel cum au procedat și cu mai vechile vestigii toponomastice rămase de la slavi.²

Din păcate, știuta sărăcie a izvoarelor din Mileniul Întunecat ne împiedică să urmărim mai îndeaproape cu ajutorul informațiilor directe cum și când s-au românizat Branul și Țara Bârsei. Examinând însă evoluțiile de pe harta politică și etnografică a regiunii sunt posibile câteva clarificări suplimentare, referitoare la sfârșitul acestui proces de asimilare.

Săpăturile arheologice întreprinse în ultimii ani la Feldioara par să ateste prezența coloniștilor sași în extremitatea sud-estică a Transilvaniei încă de la mijlocul secolului XII.³ Chiar dacă această datare nu dispune (încă) de sufi-

Rozsnyó și de sași care îl numesc, cu etimologie populară, *Rosenau*, dar în s. XIV *Rasnov*. Astfel se dovedește că românii au locuit acolo înainte de sași și de unguri“.

¹ Kisch, *Siebenbürgen*, p. 162-163: „Die lateinische (römische) Kontinuität der Rumänen kann ich sprachlich hierzulande nicht belegen; wohl aber glaube ich an die Priorität der Rumänen unter allen hierzulande lebenden Völkern, was aus zahlreichen Ortsnamen hervorgeht. Wenn z. B. Die Magyaren vor den Rumänen im Südosten Siebenbürgens gesessen hätten, so wäre der rumänische Flußname *Cernavoda* < slawisch *Czerna voda* d. h. „Schwarzbach“ unerklärlich, da nachweislich seit Einwanderung der Magyaren ca. 996 keine Slaven als Volk sich hierzulande niedergelassen haben. Also haben die Rumänen das slawische Erbe angetreten – sonst hätten sie magyarisch *Feketeügy* (Schwarzbach) entweder übernommen (etwa als *Fechetig*) oder übersetzt (*[Valea] neagră*). Beides ist nicht der Fall; also waren sie vorher da, haben die Slaven assimiliert, und nacher kamen die Magyaren (Sekler), dann die Sachsen (12. Jh.). Dasselbe gilt für den rumänischen Flußnamen *Târnava* < slawisch *trn-ova*, magyarisch *Küküllő*; rumänischer Flußname *Bistrița* < slawisch *Bistrica* > magyarisch *Beszerce*, siebenbürgisch sächsisch *Bästerz* Bistritz; rumänisch *Sibiiu* < **Sibin* (slawisch) > magyarisch *Szeben*, siebenbürgisch sächsisch *Tsabäng*; Ortsname rumänisch *Bălgradu* < slawisch *Belgrad* > magyarisch (Übersetzungsname) *Fejérvár*, siebenbürgisch sächsisch *Weissembrich* Weissenburg; rumänischer Ortsname *Turda* < slawisch *t(v)urda* Feste > magyarisch *Torda* (lautgerecht) > siebenbürgisch sächsisch *Torembrich* Thorenburg – letzteres eine Tautologie. Die rumänischen Wortformen sind die älteren, die magyarischen sekundär. Beachtenswert ist wegen seiner alten slawischen Form (*vl-*) der rumänische Ortsname *Vlaha* = magyarisch *Oláh-Fenes* (Komitat Klausenburg) und der Ortsname *Vlăhița* (Komitat Oderhellen) < slawisch *vlah* Walache; Ortsname „Bleschdorf“ = rumänisch *Spini* (Komitat Kleinkokeln); urkundlich *Possessio Solmos* (Komitat Samosch) *volahicalis* mit wertvollem *volah* > magyarisch *olah*“.

² Vezi precedentele două note.

³ Adrian Ioniță, *Date noi privind colonizarea germană în Țara Bârsei și granița de est a regatului maghiar în a doua jumătate a secolului al XII-lea*, „Revista istorică“, s. n., 5, 1994, 3-4, p. 277: „Necropola [coloniștilor germani din Feldioara] începe să funcționeze în vremea lui Geza al II-lea [1141-1162] sau imediat după aceea și se întinde, din punct de vedere cronologic, până la sosirea teutonilor“.

ciente argumente, instalarea vorbitorilor de limbă germană în regiune, anume a cavalerilor teutoni, este la începutul veacului următor o certitudine. Acești coloniști – ca, de altminteri, și colonizatorii maghiari – au preluat cel mai târziu acum de la românii băștinași cele două nume, *Turci* și *Bârsa*, pe care nu le-au înțeles și pentru că purtătorii lor inițiali dispăruseră prin asimilare.

Ca această evoluție să aibă loc a fost nevoie de o masă consistentă de români, capabilă să înghită și să digere etnic comunități alogene suficient de numeroase pentru a marca cu numele lor nu numai o localitate, ci și un ținut. Este lesne de înțeles că această topire a elementelor turanice în majoritatea românească, pentru care există cel mai târziu la începutul secolului XIII un termen *ante quem*, nu s-a făcut peste noapte, ci, foarte probabil, pe parcursul câtorva generații.

Această încheiere, care constată prezența majoritară a românilor în Țara Bârsei în veacul XII, contrazice concepția istoricilor decizi să admită în această vreme aici eventual grupuri sporadice și restrânse de imigranți din sudul Dunării.

În aceeași ordine de idei este negată și aserțiunea, conform căreia Țara Bârsei, donată de regele Ungariei Andrei II la începutul secolului XIII cavalerilor teutoni, ar fi fost o „țară deșartă și nelocuită”¹. Declarației atât de categorice i se opune realitatea istorică: dacă sașii și teutonii s-ar fi așezat, într-adevăr, într-un ținut nelocuit, ar fi trebuit să-i inventeze numele, nu să-l împrumute de la români, cum s-a întâmplat de fapt. Ficțiunea regală a avut, se pare, menirea să justifice cesiunea teritorială ca posesiune a coroanei arpadiene, inatacabilă în absența altor proprietari.

¹ <...> *terram Borza nomine, ultra silvas versus Cumanos licet desertam et inhabitatam* <...> (documentul din 1211 a fost editat în *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Erster Band: 1191-1342, hrsg. von Franz Zimmermann und Carl Werner, Hermannstadt, 1892, p. 11 și republicat de Harald Zimmermann, *Der Deutsche Orden im Burzenland. Eine diplomatische Untersuchung*, Köln-Weimar-Wien, 2000, p. 162).